Ankara Üniversitesi
SBF Dergisi,
Cilt 81, No. 2, 2026, s. 271-293
Türkçe

Araştırma Makalesi / Research Article
DOI

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN LİBERAL ULUSLARARASI DÜZEN İÇERİSİNDEKİ KONUMU: STRATEJİK ORTAKLIKTAN KÜRESEL REKABETE?*

Elif Uzgören
Dokuz Eylül Üniversitesi
ORCID: 0000-0002-9297-5889
ROR ID: ror.org/00dbd8b73

● ● ●

Öz

Bu çalışma Soğuk Savaş döneminden itibaren liberal uluslararası sistem içinde Avrupa Birliği'nin (A.B.) rolünü ve devletlerarası emperyalist rekabet içindeki konumunu tarihsel bir bakış açısıyla incelemeyi amaçlar. Soğuk Savaş sırasında stratejik ortak olan Avrupa Ekonomik Topluluğu, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) bünyesinde Sovyetler Birliği'ni çevreleme politikasına dahil olmuştur. Soğuk Savaş'ın sona ermesi bölgesel güçlerin daha özerk politikalar izlemeleri için alan yaratmıştır. A.B. 1993 Maastricht Anlaşması ile Ortak Dış ve Güvenlik Politikası ve Ekonomik ve Parasal Birlik gibi politikaları geliştirerek uluslararası politikada ekonomik ve siyasi bir aktör olmak için gelişme kaydetmiştir. Ancak 2008 Büyük Duraklama ile birlikte Avrupa entegrasyonu çoklu krize girmiştir. Kuzey ve Güney Avrupa ülkeleri arasındaki sosyo-ekonomik farklılıklar, aşırı sağ ve popülist liderlerin yükselişi entegrasyonun krizini de derinleştirmiş. Bu tarihsel dönem içinde çalışmanın üç araştırma sorusu vardır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası sistem içinde A.B.'nin rolü ve gücünün niteliğinde ne gibi değişimler ve devamlılıklar gözlemlemek mümkündür? Soğuk Savaş sonrası A.B. sermayesi A.B.D. sermayesi ile emperyalist bir rekabet içinde midir yoksa Soğuk Savaş döneminin devamlılığı niteliğinde sermaye emperyalizminin A.B.D. liderliğinde devam ettiğini iddia etmek olası mıdır? Avrupa sermayesi temsilcileri Transatlantik ilişkiler konusunda ne gibi bir pozisyon geliştirmişlerdir?

Anahtar Sözcükler: Avrupa Birliği, A.B.D., Transatlantik ilişkiler, Emperyalizm, Küresel rekabet

Understanding Position of the European Union within the Liberal International Order: Strategic Partner or Global Rivalry?

Abstract

This article aims to historically study role and position of the European Union (EU) in liberal international system since the Cold War period. During the Cold War, the European Economic Community (EEC) cooperated with the United States (US) within NATO in containing the Soviet threat. The end of Cold War engendered opportunities for regional powers to adopt more independent policies. Within such a context, the EU founded the Common Foreign and Security Policy and took steps to establish Economic and Monetary Union with the 1993 Maastricht Treaty which would render the EU an international actor. However, the EU has been in multiple crises since 2008 Great Recession. Socio-economic disparities between the North and South European member states and the rise of far right and populist politics has deepened crisis of European integration. This study aspires to address three research questions. What are historical continuities and changes in the role of the EU within the liberal international system? Is it possible to argue that the EU is in an imperial rivalry with the US capital or the US continues to lead the empire of capital at the international level? What is the position of European capital regarding Transatlantic relations?

Keywords: European Union, United States, Transatlantic relations, Imperialism, Global rivalry

* Makale geliş tarihi / Received date: 19.11.2025
Makale kabul tarihi / Accepted date: 17.12.2025
Erken görünüm tarihi / Published online: 30.03.2026

Yazar email: elif.uzgoren@deu.edu.tr

BY NC ND

OPEN ACCESS

Avrupa Birliği'nin Liberal Uluslararası Düzen İçerisindeki Konumu: Stratejik Ortaklıktan Küresel Rekabete?

Giriş

Bu çalışma Soğuk Savaş'tan itibaren liberal uluslararası sistem içinde Avrupa Birliği'nin (A.B.) rolünü ve devletlerarası emperyalist rekabet içindeki konumunu tarihsel bir bakış açısıyla incelemeyi amaçlar. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Amerika Birleşik Devletleri (A.B.D.) Avrupa entegrasyonunu desteklemiştir. Bunun temel nedeni Batı Avrupa'nın ekonomik olarak güçlü olmasının Soğuk Savaş koşullarında Batı Bloğu'nu da daha güçlü hale getirmesidir. Avrupa'nın savaş sonrası ekonomik kalkınma sorunu Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun (A.E.T.) kurulması ile Batı Avrupa üye ülkeleri arasındaki entegrasyon ile çözülürken, Avrupa güvenliğinin sağlanması sorunu Batı Bloğu içinde ve A.B.D. öncülüğünde garantiye alınmıştır (Dinan, 2010). Soğuk Savaş döneminde Avrupa Topluluğu ülkeleri A.B.D. liderliğindeki çok taraflı liberal uluslararası sistem içinde 'stratejik ortak' olarak politikalar izlemişlerdir. Bu ülkeler bir yandan Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) içinde yer alırken, bir yandan da A.B.D. hegemonyasının unsurları olan Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu gibi çok taraflı kurumsal yapıya rıza göstermişlerdir.

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte bölgesel güç konumundaki ülkelerin A.B.D. veya Sovyetler Birliği ile işbirliği içinde olmasına yönelik yapısal baskı ortadan kalkmıştır. A.E.T. ülkeleri 1993 yılında Maastricht Anlaşması ile birlikte entegrasyonun ismini A.B. olarak değiştirecek ve uluslararası sistem içindeki rekabette A.B.'nin daha iddialı olmasına yol açacak iki politikayı geliştireceklerdir: Ortak Dış ve Güvenlik Politikası, ve Ekonomik ve Parasal Birlik. Ancak 2008 Büyük Duraklama ile birlikte Avrupa entegrasyonu çoklu krize girmiştir. Kuzey ve Güney Avrupa ülkeleri arasındaki sosyo-ekonomik farklılıklar neoliberal yapılanmanın Avrupa üye ülkeleri arasında sanıldığı gibi ekonomik yakınsama sağlayamadığını gözler önüne sermiştir. Üstelik, Avrupa siyasetinde aşırı sağ ve popülist liderlerin yükselişi ekonomik liberalizmin demokrasileri ne kadar derinleştirebileceği sorunsalını da

açığa çıkarmıştır. Ukrayna Savaşı ve A.B.D. Başkanı Donald Trump'ın Avrupa güvenliği konusunda A.B. ülkelerinin daha fazla ekonomik anlamda yük alması gerekliliği konusundaki söylemleri de A.B.'nin siyasi gücü konusunda tartışmalara zemin hazırlamıştır.

Bu temel tarihsel gelişmeler göz önünde bulundurulduğunda çalışmanın üç araştırma sorusu vardır. Birincisi, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası sistem içinde A.B.'nin rolü ve gücünün niteliğinde ne gibi değişimler ve devamlılıklar gözlemlemek mümkündür? İkincisi, 2008 Büyük Duraklama sonrası A.B. sermayesi A.B.D. sermayesi ile emperyalist bir rekabet içinde midir yoksa bu dönem Soğuk Savaş'ın devamı niteliğinde sermaye emperyalizminin A.B.D. liderliğinde devam ettiği bir dönem midir? Üçüncü soru ise A.B.D. ile ilişkiler konusunda Avrupa sermayesi temsilcileri ne gibi politikalar geliştirmektedir? Bir başka deyişle Avrupa düzleminde örgütlü sermaye grubunun A.B. merkezli ve A.B.D.'ye rakip olabilecek bir uluslararası sistem tahayyülü var mıdır?

Makalede, A.B.'nin uluslararası rekabet içindeki pozisyonu ekonomik büyüme oranı, yabancı yatırım stoğu ve döviz rezervi olarak üç kategoride incelenecek ve A.B.'nin A.B.D. merkezli uluslararası liberal sisteme entegre olduğu tartışılacaktır. A.B.D.'nin özellikle döviz rezervi ve küresel üretim içinde Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH) oranında üstünlüğünün devam ettiğini tespit etmek olasıdır. Soğuk Savaş sonrası bölgesel güç konumundaki ülkelerin daha özerk politikalar geliştirmeleri için alan açılmış, A.B. de hem Ekonomik ve Parasal Birlik hem de Ortak Dış ve Güvenlik Politikası ile küresel rekabette stratejik özerklik için politika unsurlarını geliştirmeye başlamıştır. Her ne kadar savunma harcamaları konusunda daha özerk kararlar alsa da, A.B. her fırsatta NATO'nun Avrupa ayağının kuvvetlendirilmesini hedeflediğini belirtmektedir. Çalışmada Soğuk Savaş'tan sonra A.B.'nin stratejik ortaklığı konusunda devamlılık olduğunu gözlemlemenin mümkün olduğu tartışılacaktır. Çalışmada bulgular üç tarihsel dönem içinde analiz edilecektir: Soğuk Savaş dönemi, Soğuk Savaş Sonrası dönem ve 2008 Büyük Durgunluk sonrası dönem. Aşağıda ilk önce bu tarihsel dönemler sırasıyla tartışmaya açılacak ardından siyasi düzlemdeki gelişmeler ve Avrupa sermaye temsilcilerinin A.B.D. ile ilişkiler ve uluslararası sistem hakkındaki söylemleri incelenecektir.

1. Soğuk Savaş, İki Kutup Arasında Emperyalist Mücadele ve Stratejik Ortaklık

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından iki farklı sosyo-ekonomik düzen ve ideoloji üzerine yükselen iki süper güç arasındaki rekabet Soğuk Savaş

siyasetinin en belirleyici unsuruydu. Batı Bloğu ülkeleri ekonomik düzlemde pazar mekanizması ve özel mülkiyeti temel alan ekonomik liberalizmi ve siyasi düzlemde de demokratik rejimleri savundu. 1955 yılında Sovyetler Birliği önderliğinde kurulan Varşova Paktı ülkeleri ise kamusal alan, ekonomik planlama ve parti-devlet modeline dayanan sosyalist rejimleri savunuyordu. Bu dönemde Batı Bloğu için en önemli sorunlar Almanya'nın yeniden silahlanması, Rusya'nın çevrelenmesi ve Avrupa ekonomilerinin yeniden yapılandırılmasıydı (Dinan, 2010). Sovyetler Birliği'nin yayılması tehdidine karşı, A.B.D. hem Avrupa güvenliğini sağlamak hem de Batı Bloğu'nu kuvvetlendirmek için 1948–1951 yılları arasında Marshall Planı'nı uygulamaya aldı (Dinan, 2010, s. 13). Callinicos, Marshall yardımları ile A.B.D.'nin Avrupa ekonomilerinin kalkınmasını desteklerken kıta Avrupa'sında ekonomik entegrasyonu sağladığını ve Amerikan tipi kapitalizmi ihraç ettiğini de söyler (Callinicos, 2009, s. 171). Diğer yandan A.B.D. kuşkusuz Marshall yardımları ile kendi ihracat ürünleri için talep yaratmayı hedeflemiştir (Dinan, 2010, s. 13).

İki savaş arası dönemdeki 'emperyalist ülkeler arasındaki jeopolitik ve ekonomik rekabet' ile şekillenen uluslararası sistem Soğuk Savaş sırasında yerini uluslararası liberal sistemin çok taraflı oydaşı ve stratejik ortaklık temelinde inşasına bırakmıştır (Dinan, 2010). A.B.D. özellikle iki strateji ile çok taraflı oydaşıyı garanti altına almıştır. Birincisi, Bretton Woods kurumları inşa edilirken çok taraflılık gözetilmiş, A.E.T. ülkeleri ve Japonya'nın da katılımı sağlanmıştır. Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu ve Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması Batı Bloğu ülkeleri arasında ticaret ve finansın liberalleşmesini öngörmüştür. İkinci strateji ise uluslararası üretim ağıdır. Bu dönemde A.B.D. Taylorist üretim modelini benimsemiş, seri imalat ve seri tüketime dayanan uluslararası bir üretim ağı kurulmuştur (Cox, 1987, s. 24). A.B.D., A.E.T. ve Japonya'yı bu uluslararası üretim ağına dahil etmiştir. Özellikle 1950 ve 1960'lı yılların kapitalizmin 'altın yılları' olması da bu ittifağı kuvvetlendirmiştir (Callinicos, 2009, s. 175). Bir başka ifade ile, Soğuk Savaş döneminde her ne kadar gelişmiş kapitalist ülkeler arasında ekonomik rekabet devam etse de, A.B.D. hegemonyası hem Japonya hem de A.E.T. gibi emperyalist rekabete girebilecek ülkelere liderlik yapmış ve onların çıkarlarına da hizmet etmiştir (Callinicos, 2009, s. 178).

Callinicos Soğuk Savaş dönemini 'kolonileşmenin olmadığı emperyalizm' olarak nitelendirir (Callinicos, 2009, s. 166). Emperyalizm tarihsel olarak imparatorlukları sürdürmek ve genişletmek için yürütülen politikalar olarak tanımlanır (Kiely, 2010, s. 54). Soğuk Savaş sırasında emperyalizm basitçe iki süper güç arası rekabet değil, aynı zamanda ideolojik bir düşmanlığa dayanmaktaydı (Callinicos, 2009, s. 175). Bu dönem konvansiyonel bir savaş çıkmamış, ancak Kore, Vietnam veya Afganistan örneklerinde gördüğümüz gibi

vekalet savaşları şeklinde çatışmalar devam etmiştir (Callinicos, 2009, s. 176). Bir başka ifade ile, her ne kadar gelişmiş kapitalist ülkeler arasında ekonomik rekabet devam etse de, klasik emperyalist dönemin aksine ekonomik rekabet jeopolitik çatışmalara neden olmamıştır (Callinicos, 2009, s. 176). Bunun bir nedeni de Japonya ve Almanya başta olmak üzere Avrupa ülkelerinin siyaseten Batı Bloğu içinde ikincil pozisyonda olmalarından dolayı askeri harcamalarını düşük tutmaları ve yatırımlarını üretime yönlendirip ihracat avantajları yakalamalarıdır (Callinicos, 2009, s. 177). Soğuk Savaş döneminde 1956 Süveyş Kanalı krizi, Almanya'nın 1970'ler ve 1980'lerde izlediği Ostpolitik siyaseti gibi dönemlerde Batı Bloğu içinde ayrılıklar olmuştur. Ancak siyaseten hiç bir zaman Batı Bloğu içinde dağılma olmamıştır (Callinicos, 2009, s. 178). Callinicos Soğuk Savaş dönemindeki gelişmiş kapitalist ülkeler arasındaki 'harmoninin' nedenselliğini açıklarken üç faktöre atıf yapar (Callinicos, 2009, s. 178). Birincisi, Sovyetler Birliği ile rekabetin gelişmiş kapitalist ülkeler arasında disipline edici bir etkisi olmuştur (Callinicos, 2009, s. 178). İkincisi, A.B.D. aktif müdahaleler ile hegemonyasını pekiştirmiş ve meydan okumaları bertaraf etmiştir (Callinicos, 2009, s. 178). Üçüncüsü ise gelişmiş kapitalist ülkeler de uluslararası üretim ağına katılarak ekonomik çıkar sağlamışlar ve ticarette rekabet kapasitelerini arttırmışlardır (Callinicos, 2009, s. 178).

1960'ların sonlarına doğru başlayan Bretton Woods sisteminin krizi ise A.B.D.'nin endüstriyel rekabet gücünün azalmasına ve A.B.D. ve Batı Avrupa arasındaki rekabetin artmasına yol açacaktır (Cafruny, 2016, s. 13). 1969 yılında Başkan Nixon tek taraflı olarak Bretton Woods sistemini sonlandıracak ve Nixon Doktrini ile Batı Bloğu'ndaki müttefiklerin Soğuk Savaş'ın ekonomik yükünden daha fazla pay almalarını isteyecektir. Yapısal olarak 1970'lerde uluslararası ekonomideki petrol krizi, işsizlik ve enflasyon gibi sorunlar Batı Bloğu'nu ekonomik olarak zorlamış ve Soğuk Savaş konjonktüründe yumuşama dönemine girilmiştir. Bu dönem A.E.T.'nin A.B.D. hegemonyasına karşı daha fazla özerk politikalar ile rakip olması bir kere daha gündeme gelecektir (Cafruny, 2016, s. 13). Her ne kadar Batı Avrupa yeni bir güç merkezi haline gelmese de, bu dönemde A.E.T. bazı özerk politikalar geliştirmeye başlamıştır. Örneğin, A.E.T. 1979 yılında Werner Planı ile Avrupa Para Sistemi'ni kurmuş ve dalgalı kur nedeniyle istikrarsız seyreden uluslararası ekonomi içinde bölgesel düzlemde istikrar yaratılmasını amaçlamıştır (Dinan, 2010, s. 59). Avrupa Para Sistemi'nin ekonomik büyümeyi sağlaması, enflasyonla mücadeleyi kolaylaştırması ve ileride kurulacak Ekonomik ve Parasal Birlik için ilk adımları oluşturması beklenmiştir. Aynı dönemde Avrupa Siyasi İşbirliği (European Political Cooperation) dış politika alanında Avrupa'nın yetkilerini ve imkanlarını arttırmak için gündeme gelmiştir. Her ne kadar 1986 Avrupa Tek Senedi'ne kadar kurucu anlaşmalarda yer almadığı için hukuki bir zemini olmasa da, Avrupa Siyasi İşbirliği sayesinde üye ülkeler siyasi entegrasyon için ilk adımları

atmışlar ve dış politika konusunda koordinasyonu sağlamak için işbirliğine yönelmişlerdir (Dinan, 2010, s. 81). Örneğin, A.E.T. içindeki dokuz üye ülke, 1980 Venice Deklarasyonu ile Filistin'in özyönetim hakkının tanınması çağrısı yapmıştır (Dinan, 2010, s. 67). Ardından geliştirilen Avrupa-Arap diyaloğu ile birlikte Soğuk Savaş konjonktüründe alınan bağımsız dış politika pozisyonu A.B.D.'yi rahatsız etmiştir (Dinan, 2010, s. 67).

2. Soğuk Savaş Sonrası Dönem, Küreselleşme ve Stratejik Özerklik?

Soğuk Savaş'ın sonlanmasının ardından en temel tartışmalardan biri küreselleşme olgusudur. Küreselleşme üzerine çok sayıda çalışma mevcuttur (ör. Held & McGrew, 2000; Hirst & Thompson, 1996; Scholte, 2005). Örneğin, Scholte küreselleşmenin beş farklı tanımı olduğunu vurgular: ülkeler arası ticaret, yatırım ve ticari işlemlerin uluslararasılaşması; devletin pazar mekanizmasına müdahalesinin ortadan kalkması ve liberalleşme; standartlaşma ve kültürlerin homojenleştiği evrenselleşme; kapitalizm, sanayileşme ve bireysellik gibi modern sosyal yapıların yaygınlaşması ile Batılılaşma; dünyanın birbirine bağlı hale gelmesi ve zaman ve mekanın tekrar yapılandırılması (Scholte, 2005, ss. 54–58). Küreselleşme, ideolojik düzlemde neoliberal fikirlerin yaygınlaştığı, üretim ve finansın liberalleşmesi ve ulusötesi alana taşınması ve çok uluslu firmaların küresel pazarlarda etkisinin artması gibi süreçlerle tartışılan yapısal bir dönüşümü ifade etmektedir (Bieler, 2000, s. 36).

Bu dönemde Soğuk Savaş'ın sona ermesi, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin A.B.'ye üyelik süreçlerinin başlaması ve Çin'in 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olması gibi gelişmeler içinde emperyalizm ve emperyalist rekabet tartışması çok da popüler değildir. Örneğin, Patnaik'in 1990 yılında kaleme aldığı 'Emperyalizme ne oldu?' isimli makale Soğuk Savaş sonrası dönemde popüler olan küreselleşme tartışmaları ile birlikte emperyalizmin neredeyse eleştirel yazında bile unutulmaya yüz tutan bir kavrama dönüştüğünü hatırlatır (Patnaik, 1990). E. M. Wood da *Sermaye'nin İmparatorluğu* isimli kitabında emperyalizmin eski ve yeni unsurlarını tartışmaya açar ve emperyalizmin artık sömürge edinmeye yönelik fetihler ile ilişkilendirilmediğini tespit eder (Wood, 2003, s. 1). Wood'a göre emperyalizmin yeni olan unsuru toplumun 'pazar baskısına' göre yönetilmesi ve en önemli aktörü ise sermaye sınıfıdır (Wood, 2003, s. 20). Böyle bir konjonktürde, A.B. ve A.B.D. ilişkileri açısından ortaya atılan en temel sorulardan biri gelişmiş kapitalist ülkeler arasında çok taraflı uzlaşıya dayanan liberal uluslararası sistemin A.B.D. önderliğinde devam mı edeceği veya artan ekonomik rekabetin emperyalist rekabete mi evrileceği sorusudur. Başka bir ifade ile A.B.D. hegemonyası

gelişmiş kapitalist ülkelerin çıkarlarına da hizmet ederek sermayenin emperyalizmini koruyabilecek mi yoksa kapitalist ülkeler arasındaki emperyalist rekabet geri mi dönecektir?

A.B.D. ile A.B. arasında Soğuk Savaş sonrası dönemde stratejik ortaklığın devam ettiğini gösteren gelişmeler mevcuttur. Örneğin, Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerinin liberal sisteme entegre edilmesinde A.B.D. ve A.B. stratejik ortak olarak hareket etmişlerdir. Merkez ve Doğu Avrupa ülkeleri öncelikle NATO üyesi olmuşlar, ardından 1 Mayıs 2004'te bu ülkeler A.B.'ye tam üye olarak kabul edilmişlerdir. A.B. ve A.B.D. arasında ikili diyalog konusunda da gelişmeler vardır. 1995 yılında Madrid'de Yeni Transatlantik Gündemi isimli bir belge kabul edilmiştir (Dinan, 2010, s. 576). Buna göre işbirliği yapılacak öncelikli alanlar şöyledir: barış, istikrar, demokrasi ve kalkınmanın teşvik edilmesi; çevre, terörizm ve uluslararası suç gibi küresel tehditlere karşı işbirliği; ikili ticaret ilişkilerini geliştirerek dünya ticaretini ilerletmek (Dinan, 2010, s. 576). Bir diğer önemli gelişme 2007 yılında imzalanan Transatlantik Ekonomik Konsey'in kurulmasıdır. Konsey, ticaret ve ekonomik işbirliğinin arttırılması için üst düzey diplomatların katılacağı düzenli toplantıların yapılmasını öngörmekteydi (Dinan, 2010, s. 579). Benzer şekilde A.B. ve A.B.D. arasında bir serbest ticaret anlaşması imzalanması konusundaki görüşmeler 1994'te dile getirilmeye başlansa da aşağıda bahsedileceği gibi özellikle A.B.D. Başkanı Donald Trump'ın yönetimi gelmesi ile birlikte görüşmeler durmuştur.

Soğuk Savaş'ın sonlanması ile bölgesel güçlerin daha özerk politikalar izleyebilmeleri için uluslararası sistemde daha fazla alan açılmıştır. Bu dönemde A.B.'nin emperyalist rekabet içinde uluslararası aktör olma yolunda 1970'lerde ilk adımları atılan iki politika unsurunu daha da geliştirdiğini ve stratejik özerklik konusunda elini kuvvetlendirdiğini gözlemlemek olasıdır. Nitekim, A.B., 1993 Maastricht Anlaşması ile hem Ortak Dış ve Güvenlik Politikası, hem de Ekonomik ve Parasal Birlik'i kurma kararı alacaktır. A.B. ülkeleri 2002 yılında Ekonomik ve Parasal Birlik'i tamamlamış ve tek para birimi olarak Avro 1999 yılında yürürlüğe girmiştir. Kuşkusuz A.B. üye ülkeleri Avro'nun rezerv para birimi olarak doların hegemonyasına meydan okumasını beklemişlerdir. Bir diğer beklenti ise Avro para biriminin küresel piyasalarda oluşabilecek kur istikrarsızlıklarını bertaraf etmesi ve Avrupa Tek Pazar'ını korumasıydı. Ancak Ortak Dış ve Güvenlik Politikası açısından Yugoslavya'nın dağılması ve 2003 Irak işgali gibi tarihi krizlerde A.B. dış politika aktörü olarak hareket edememiştir. Örneğin, İngiltere, İspanya ve İtalya başta olmak üzere Merkez ve Doğu Avrupa ülkeleri A.B.D.'nin Irak'a işgalini desteklerken, Fransa ve Almanya bu işgale karşı çıkmıştır (Dinan, 2010, s. 584). Bu durumu zamanın A.B.D. Savunma Bakanı Donald Rumsfeld 'eski ve yeni Avrupa arasındaki bölünme' olarak tanımlayacaktır (Dinan, 2010, s. 584). Gerçekten de OGDP'nın

dış politikada A.B.'yi uluslararası bir aktör olma yönünde geliştirmesi konusundaki açmazları literatürde sıklıkla tartışılmıştır (ör. Bretherton & Vogler, 1999; Smith, 2003). Örneğin, Avrupa düzleminde üye ülkelerin ortak dış politika çıkarlarının olmaması, A.B.'nin hantal karar alma mekanizması ve diğer kurumsal zorluklar, üye ülkelerin ulus devlet düzleminde devam eden dış politikaları, Avrupa ordusunun olmaması gibi faktörler sıralanmıştır (Smith, 2003, ss. 3–5).

Bu dönemde A.B.'nin gücünün niteliği konusunda ve uluslararası düzlemde nasıl bir aktör olduğu konusunda 'normatif güç' argümanı sıklıkla dile getirilmiştir (ör. Diez, 2005; Manners, 2002). Manners'a göre A.B. uluslararası sistemde normatif bir güce sahiptir. Çünkü A.B.'nin ordusu yoktur ve uluslararası düzlemde kendi politikalarını belirlerken değerler ve normları öncelemektedir (örneğin idam cezasının kaldırılması) (Manners, 2002, s. 238). Ancak 2000'lerde sıklıkla dile getirilen A.B.'nin normatif bir güç olduğu savı, siyaset ile ekonominin birbirinden ayrıştırılarak analiz edildiği noktasında sorunludur. Normatif güç argümanı emperyalizm kavramını sadece siyasi ve askeri güce indirgemekte, A.B. emperyalizmini ve A.B.'nin kapitalizmin çevre ülkeleriyle kurduğu eşitsiz ekonomik ilişkiyi göz ardı etmektedir. A.B.'nin özellikle çevre konumundaki ülkeler ile kurduğu eşitsiz ekonomik ilişkilere yeteri kadar önem verilmemiş, A.B.'nin sadece değerlere ve normlara olan atıfları göz önünde tutulmuştur. Bu açıdan emperyalizm kavramı askeri kapasiteye indirgenmiş, ekonomik unsurları yok sayılmıştır.

3. Büyük Duraklama ve Küresel Rekabet?

A.B.D.'de spekülatif tahvil senetlerinin yükselmesi ile başlayan 2007–2008 ekonomik krizi kısa bir sürede küresel ekonomiye yayılmış ve bu dönem iflaslar ve kurtarma programlarının uygulandığı kapitalizmin birikim krizini ifade eden Büyük Duraklama terimi ile anılmaya başlanmıştır. Lapavitsas'ın ifade ettiği gibi finansallaşma üzerinden yürütülen kapitalist birikim süreci krize girmiştir (Lapavitsas, 2009, s. 143). Finansallaşma basitçe kapitalist sistem içinde bankacılık ve finansal aktivitelerin endüstri ve reel ekonomi ile karşılaştırıldığında öncelikli hale gelmesi değildir. Aynı zamanda kapitalist birikim modeli içinde finansal kurumlar ve finansal sermaye lehine yeni kar mekanizmaları yaratılmaktadır. Örneğin, emek kesimlerinin barınma, tüketim, eğitim, sağlık veya sosyal güvenlik gibi temel ihtiyaçlarını karşılarken özel finans kurumlarına (kredi kartı veya tüketici kredileri gibi) başvurma gerekliliği artmış ve bunun üzerinden kapitalist birikim sağlanmıştır (Lapavitsas, 2009, s. 146). Becker ve Jäger, bu süreçte borçlanmanın halk kitlelerine indiğini ve ipotek

ve tüketici kredileri ile toplumdaki geniş kesimlerin borçlandırıldığının altını çizer (Becker & Jäger, 2010, s. 6).

Kapitalist birikim modelindeki kriz kuşkusuz liberal demokratik rejimlerin de krize girmesine neden olmuştur. Van Apeldoorn bu dönemi 'neoliberal hegemonyanın krizi' olarak tanımlar. Toplumda önemli kesimler neoliberal yönetişime rıza göstermemekte ve Avrupa'da yapısal uyum politikalarına karşı protestolar yükselmektedir (van Apeldoorn, 2013, s. 199). Özellikle orta ve alt sınıflar için azalan refah, artan eşitsizlikler ve daralan sosyal politikalara rağmen yönetici sınıflar ekonomik politikalar konusunda geniş halk kitlelerinin sosyo-ekonomik durumlarını düzeltecek bir politika vaatinde bulunamamaktadırlar. Bunun yerine 'korku siyasetine' yönelmekte ve medya aracılığı ile dezenformasyon yaygınlaşmaktadır (van der Pijl, 2019, s. 257). Kurumsalcı çalışmalar bu dönemi populist olarak tanımlarken (ör. Müller, 2016), eleştirel yazın otoriter neoliberal terimini kullanır (ör. Albo & Fanelli, 2014). Bu dönemde demokrasi karşıtı uygulamalar ile sermaye lehine pazar özgürlükleri artarken (örneğin kamusal alanın konusu olan elektrik, sosyal güvenlik, eğitim ve sağlık gibi alanların artarak özelleştirilmesi), kemer sıkma politikaları muhalefetin marjinalize edilmesi ile yürütülmektedir (Albo & Fanelli, 2014, s. 7). Siyasi güç yürütme erkinde toplanırken, parlamento ve yasama erki güçsüzleşmektedir (Albo & Fanelli, 2014, s. 14). Albo ve Fanelli'ye göre bu tarihsel dönemin temelde iki özelliği vardır: su, sağlık, altyapı, ulaşım, eğitim ve sosyal güvenlik de dahil olmak üzere özelleştirmelerin yaygınlaşması; muhalefetin disipline edilmesi (Albo & Fanelli, 2014, ss. 14–19). Demokrasi toplumdaki farklı sosyal gruplar ve sınıflar arasında alternatif sosyo-ekonomik düzenlerin tartışıldığı bir alandan, sadece seçimlerin yapıldığı ve formal parlamenter prosedürlerin işletildiği bir düzene indirgenmektedir (Albo & Fanelli, 2014, ss. 22 ve 25).

Büyük Duraklama Avrupa entegrasyonunun da çelişkilerini gözler önüne sermiştir. İlk olarak Avrupa entegrasyonunun üye ülkeler arasında sosyo-ekonomik yakınsama sağlayamadığını göstermiştir. Güney Avrupa ülkelerinin ekonomileri daha ziyade iç talebe dayanırken ve cari açıklarındaki uçurum artarken, Kuzey Avrupa ülkelerinin ekonomileri içinde ihracatın payı yüksektir ve bu ekonomiler sıkı para politikaları ile desteklenmektedirler (Bieling vd., 2016, s. 64). Güney Avrupa ülkeleri ekonomilerinin cari açıkları, ihracata dayalı cari fazla veren Alman ekonomisi tarafından fonlanmakta ve Güney Avrupa ülkelerinin borçlandırılmaları üzerine asimetrik bir birikim modeli gelişmektedir (Bieling vd., 2016, s. 62). İkincisi, Avrupa entegrasyonu daha ziyade negatif entegrasyon terimi ile ifade edilen pazarın liberalleşmesi üzerinden gelişirken, sosyo-ekonomik yapıların entegrasyonunu sağlayan sosyal politika ve çalışma ilişkileri gibi alanlarda (pozitif entegrasyon) zayıf kalmıştır (Boyer, 2000, s. 42).

Avrupa entegrasyonu malların, sermayenin, hizmetlerin ve emeğin serbest dolaşımını sağlayan Tek Pazar'ın pazar mekanizması kurallarına göre ve ulusötesi alanda düzenlenmesini öngören negatif entegrasyonun geliştiği bir modeldir (Scharpf, 1996, s. 1). Ancak sosyo-ekonomik entegrasyonu kapsayan konular çoğunlukla hükümetlerarası düzlemde karara bağlanmaktadır. Avrupa entegrasyonunda pozitif ve negatif entegrasyon arasında kurumsal bir asimetri yaratılmıştır (Scharpf, 1996, s. 2). Üçüncü bir çelişki Tek Avrupa Pazarı ile ilgili kararların ulus-ötesi alanda alınırken, siyasi ve demokratik süreçlerin ulusal düzlemde düzenlenmeye devam etmesidir (Bonefeld, 2017, s. 748). Ekonomik ve Parasal Birlik ile ilgili düzenlemeler bağımsız para politikaları dolayısıyla teknokratik uzmanlar aracılığıyla ve siyasi otoriteden bağımsız alınmakta ve demokratik süreçlerin konusu olmaktan çıkarılmaktadır (Bonefeld, 2015, s. 880). Özetle Avrupa entegrasyonu daha ziyade pazar mekanizmasının liberalleşmesi ile geliştiği, üye ülkeler arasında sosyo-ekonomik yakınsama sağlayamadığı, ekonominin siyasetin konusunun dışına itilmesi ile demokrasilerin de formal seçimlere indirgendiği noktalarında eleştirilmektedir.

Ekonomik ve siyasi liberalizmin krize girdiği bu konjonktürde A.B.'nin Soğuk Savaş sonrası dönemde A.B.D.'ye emperyalist bir düzlemde rakip olduğu söylenebilir mi? Aşağıda vurgulanacağı gibi A.B.'nin küresel üretim içindeki yeri ve Avro'nun rezerv para birimi olarak durumu incelendiğinde rekabet etmesinin zor olduğu görülmektedir. Tablo 1'de incelendiği gibi A.B.'nin küresel GSYİH içindeki payı 1990'larda ortalama %28 iken, 2010–2014 arası ortalama %20'ye gerilemiş ve azalmaya da devam etmiştir. Aslında, Büyük Duraklama sonrası A.B. ekonomisinin dünya ölçeğindeki ekonomik payının küçüldüğünü gözlemlemek olasıdır. A.B.D.'nin küresel GSYİH içindeki payı 1990'lardaki %28'den gerilemiş 2010–2014 yılları arasında ortalama %21'e düşmüştür. Ancak 2020'lerde toparlamaya başlamış, 2024'te küresel düzlemde GSYİH'nın %26'sı ile dünyada A.B.D. en büyük ekonomi olmaya devam etmektedir. Japonya'nın payı ise 1990'lardaki ortalama %16'lık orandan 2020'lerde %3'lere düşmüştür. Çin ise küresel düzlemde 1990'lardaki %3'lük payını, 2010–2014 arası ortalama %11, 2021'de ise %18'e çıkarmıştır.

Tablo 1: GSYİH (Trilyon dolar) ve ülkelerin yüzdesi

	Dünya	**A.B.D.**	**A.B.**	**Japonya**	**Çin**
1990-1994	23,74	6,55 (%28)	6,90 (%30)	4,07 (%17)	-
1995-1999	31.85	8,59 (%27)	8,07 (%26)	4,74 (%15)	1 (%3)
2000-2004	31,17	11,08 (%35)	8,84 (%28)	4,58 (%14)	1,54 (%4,9)
2005-2009	56,66	14,11 (%25)	14,14 (%25)	4,88 (%8)	3,71 (%6)
2010-2014	75,02	16,17 (%21)	15,28 (%20)	5,67 (%7)	8,58 (%11)
2015	75,72	18,30 (% 24)	13,66 (%18)	4,44 (%5,9)	11,28 (%15)
2016	76,96	18,80 (%24)	13,99 (%18)	5 (%6,5)	11,46 (%15)
2017	81,97	19,61 (%24)	14,87 (%18)	4,93 (%6)	12,54 (%15)
2018	87,19	20,66 (%23)	16,09 (%18)	5,04 (%5,7)	14,15 (%16)
2019	88.49	21,54 (%24)	15,81 (%17)	5,12 (%5,8)	14,56 (%16)
2020	86.12	21,35 (%24)	15,51 (%18)	5,05 (%5,8)	15 (%17)
2021	98.37	23,68 (%24)	17,50 (%17)	5,04 (%5)	18,20 (%18)
2022	102.43	26,01 (%25)	17 (%16)	4,26 (+4)	18,32 (%17)
2023	106.97	27,72 (%26)	18,60 (%17)	4,21 (%3,9)	18,27 (%17)
2024	111.33	29,18 (%26)	19,42 (%17)	4,03 (%3,6)	18,74 (%16)

Kaynak: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla ve Küresel Gayri Safı Yurt İçi Hasıla içinde yüzdelik oranı, A.B.D. Doları, Trilyon. World Bank (2025). GSYİH yıllık (%).

Bir diğer önemli veri kuşkusuz Doğrudan Yabancı Yatırımlardır (DYY). Tablo 2'deki değerler analiz edildiğinde, iç ve dış yabancı yatırım stokları açısından dünyadaki en yüksek orana sahip ülke grubu A.B.'dir. Buna göre 2005 yılında A.B.'nin iç yabancı yatırım stoğunun dünyadaki yabancı yatırım stokları içindeki oranı %37, dış yabancı yatırım stoğu ise %42'dir. A.B.D.'nin ise aynı yıl iç stok oranı %24, dış stok oranı ise %30'dur. 2008 yılında A.B.'nin dış stok oranı %51'e yükselmiş, neredeyse küresel düzlemde dış yabancı yatırım stoklarının yarısına ulaşmıştır. A.B.'nin iç ve dış yabancı yatırım stok oranı 2010'larda azalma eğilimi göstermektedir. 2024 yılında A.B.D.'ye gelen yabancı yatırım iç stok oranı %31 ile A.B.'deki %23 oranını geçmiştir. Japonya ekonomisine gelen yabancı yatırım iç stokları 2010'lardan sonra ciddi bir düşme eğilimi göstermekte, Çin ekonomisi ise her ne kadar yabancı yatırım çekme konusunda 2010'lar kadar olmasa da, yükselme eğilimini sürdürmektedir.

Tablo 2: Doğrudan Yabancı Yatırım, İç ve dış stoklar, Yüzdelik oran

	A.B.D. (iç %)	A.B.D. (dış %)	A.B. (iç %)	A.B. (Dış %)	Japonya (iç %)	Japonya (dış %)	Çin (iç %)	Çin (dış %)
2005	24	30	37	42	0,8	3,2	4,1	0,6
2006	23	30	38	42	0,7	3,0	4,3	0,6
2007	19	28	38	42	0,7	2,9	3,8	0,7
2008	15	18	43	51	1,2	4,1	5,6	1,1
2009	15	21	41	48	1,0	3,7	6,7	1,3
2010	15	22	37	46	0,9	3,8	7,2	1,5
2011	15	20	37	46	0,9	4,3	8,3	2,0
2012	15	21	36	44	0,8	4,3	8,2	2,3
2013	18	23	36	43	0,6	4,2	8,5	2,6
2014	19	23	34	41	0,6	4,3	9,1	3,4
2015	19	21	36	43	0,5	4,3	9,1	4,1
2016	20	21	34	41	0,6	4,4	8,7	4,8
2017	21	22	36	41	0,5	4,2	7,4	5,2
2018	20	18	36	42	0,5	4,6	7,8	5,9
2019	23	20	35	41	0,5	4,7	6,9	5,9
2020	24	20	29	36	0,5	4,6	7,3	6,3
2021	28	22	27	34	0,4	4,4	7,4	6,3
2022	23	19	27	35	0,4	4,8	7,8	6,7
2023	26	20	26	33	0,4	4,6	7,3	6,6
2024	31	21	23	32	0,3	4,6	6,9	6,9

Kaynak: Doğrudan Yabancı Yatırım Stokları, Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü (2025).

Ekonomik olarak küresel rekabet içinde A.B.'nin pozisyonunu tartışırken ele alınacak son ekonomik veri küresel piyasalarda döviz rezervidir. Yukarıda bahsedildiği gibi A.B. açısından Avrupa Ekonomik ve Parasal Birlik uluslararası pazarlarda A.B.D.'nin hegemonyasına rakip olabilmesi için en önemli politikalardan biridir. Tablo 3'te görüldüğü gibi A.B.D.'nin küresel piyasalarda döviz rezervi stoğu yüzdelik oran olarak 1999'daki %71 oranından 2020–2024 yılları arası ortalama %58'e inmiş olsa da, A.B.D. dolarının uluslararası piyasalardaki döviz rezervi üstünlüğü devam etmektedir. Avro ise uluslararası piyasalardaki döviz rezervi açısından 1999'daki %17'den ekonomik kriz dönemine kadar 2005–2009 yılları arasında ortalama %25'e çıkmış olsa da, son on yılda %20 seviyesine gerilemiştir.

Tablo 3: Döviz Rezervi Dağılımı (Yüzdelik pay)

	A.B.D. doları (%)	**Avro (%)**	**Japon Yeni (%)**	**Çin Yuanı (%)**
1999	71,01	17,90	6,37	-
2000-2004	68,02	22,16	4,95	-
2005-2009	64,23	25,83	3,38	-
2010-2014	62,58	23,94	3,74	-
2015-2019	63,27	19,94	4,73	1,53
2020-2024	58,49	20,40	5,71	2,43

International Monetary Fund (2025), COFER (Currency Composition of Foreign Exchange Reserves)

Ekonomik büyüme, yabancı yatırım stoğu ve döviz rezervi olarak üç kategoride incelendiğinde A.B.'nin A.B.D. merkezli uluslararası liberal sisteme entegre olduğunu ve A.B.D.'nin özellikle döviz rezervi ve GSYİH anlamında üstünlüğünün devam ettiğini tespit etmek doğru olacaktır. Cafruny de benzer şekilde A.B.'nin Atlantik hegemonyasına eklemlendiğini ve çıkarlarının A.B.D.'nin jeopolitik ve ekonomik çıkarları ile örtüştüğünü iddia eder (Cafruny, 2016, s. 23). A.B. ekonomisinin lokomotif gücü olan Alman sermayesinin çıkarları Rusya ile rekabette A.B.D. sermayesi ile örtüşmektedir (Cafruny, 2016, s. 23). Gerçekten de 2025 Transatlantik Ekonomisi raporuna göre A.B. ve A.B.D. karşılıklı ekonomik bağımlılık anlamında dünyada en çok entegre olmuş ekonomilerdir. 2023 yılında A.B.D., A.B. piyasasına $347 milyar mal ihracatı gerçekleştirmiş ve bu ticaretten 1.28 milyon istihdam yaratılmıştır (BusinessEurope, 2025c, s. 4). Hizmetler sektöründe ise $427 milyar ihracat kapasitesi ile 1 milyon ek iş yaratılmıştır (BusinessEurope, 2025c, s. 4). A.B.D.'nin hizmetlerin ticaretinde Avrupa'nın payı %42'dir (Hamilton & Quinlan, 2015, s. vii). Küresel düzlemde yabancı yatırım iç stokları içinde A.B.D. ve A.B. %60.3, dış stoklarda %62,5 ile birbirleri için en temel dış yabancı yatırım kaynağı olan ekonomilerdir (Hamilton & Quinlan, 2015, s. vii). 2009 ile 2023 yılları arasında Avrupa pazarı A.B.D.'nin yabancı dış yatırımlarında %56 oranı ile en büyük pazardır (Hamilton & Quinlan, 2015, s. vii). Aynı raporda Transatlantik ekonomilerinin yarattığı istihdam ise yaklaşık 16 milyon işçi olarak belirtilmiştir (Hamilton & Quinlan, 2015, s. ix).

4. Avrupa Güvenliği ve Ukrayna Krizi, Stratejik Özerklik?

24 Şubat 2022'de Rusya'nın Ukrayna'yı işgali başlamıştır. Batı medyası Ukrayna'nın işgalini genelde Rusya'nın emperyalizmi, iç siyasetten kaynaklı gereklilik ve Putin yönetiminin yayılmacı eğilimleri gibi unsurlara atıf yaparak açıklar (Cafruny & Fouskas, 2024, s. 1). Cafruny ve Fouskas bu faktörlerin kuşkusuz geçerli olduğunu, ancak Batı emperyalizminin de hesaba katılması gerektiğini vurgular. Buna göre Rusya'nın işgalinde NATO'nun Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine genişlemesinin ve A.B.D.'nin emperyalist stratejisinin bir parçası olarak Rusya'nın Avrupa siyasetinden uzak tutulmasının da etkili olduğunun altını çizer (Cafruny & Fouskas, 2024, s. 2).

A.B. Ukrayna Savaşı başladıktan sonra bir çok resmi belgede dış politika ve silahlanma konusunda stratejik özerkliği geliştirmeyi hedeflediğini vurgulamıştır. A.B. 2022 yılında açıkladığı Stratejik Pusula'da savaşın Avrupa kıtasına geri döndüğünü ve Rusya'nın saldırgan politikalarının Avrupa tarihinde tektonik bir değişime neden olduğunu tespit eder (European Union, 2022, s. 14). Rusya'nın yayılmacı politikalarına karşı Avrupa'nın silahlanması ve Rusya'ya enerji bağımlılığını sonlandırması gerektiği vurgulanır (European Union, 2022, s. 5). Diğer yandan uluslararası sistemin çok kutuplu bir yöne doğru evrilmesi, 'güç siyasetinin' geri dönmesi, Rusya'nın askeri yayılmacılığı ve Çin'in sistemsel bir rakip olarak kendini göstermesi gibi faktörler sıralanmıştır (European Union, 2022, s. 18). Böyle bir konjonktür içinde, AB 'stratejik özerkliğini' arttırmayı hedeflediğini vurgular (European Union, 2022, s. 23).

Akabinde A.B. Mart 2024'te ilk Savunma Sanayi Stratejisi'ni açıklayacaktır. Bu belgede savunma sanayi için ortak yatırımlar ve araştırma alanının geliştirilmesi ve ortak üretim, tedarik ve mülkiyet konularında işbirliği öngörülmektedir (Carnegie Endowment, 2024). Somut hedefler de belirlenmiştir. Örneğin, 2030 yılına kadar üye devletlerin tedarik bütçelerinin en az %50'sinin A.B.'deki tedarikçilerden ve savunma ekipmanlarının en az %40'ının da üye ülkeler arasında işbirliği kapsamında sağlanması hedeflenmektedir (European Commission, 2024, ss. 10 ve 15).

Avrupa Komisyonu 2025 yılında kabul ettiği Avrupa'yı Yeniden Silahlandırma Planında (ReArm Europe Plan/Readiness 2030) ise üye ülkeleri daha fazla sorumluluk almaya ve savunma alanında yatırım yapmaya davet eder (European Commission, 2025, s. 2). Rapora göre özellikle üç nedenden dolayı Avrupa'nın savunmasını güçlendirmek önemlidir. Birinci neden A.B.'nin, Kuzey Afrika ve Orta Doğu'dan gelecek savaş ve göç dalgası, Kuzey Kutbunda artan jeopolitik rekabet gibi, yeni riskler ile karşı karşıya olmasıdır. Rapor, bu artan risklere rağmen stratejik ortak olan A.B.D.'nin Avrupa için 'güvenlik

garantörü' rolünden uzaklaştığını ve diğer coğrafyalar ile denge siyaseti gözeteceğini belirttiğini söyler (European Commission, 2025, s. 2). İkinci neden terörizm, hibrit saldırılar, uluslararası organize suçlar, siber güvenlik gibi alanlarda tehditlerin artmasıdır (European Commission, 2025, s. 4). Son olarak Rusya savaş ekonomisi yürütmekte, endüstriyel seferberlik ve teknolojik yenilikler gibi politikalar ile temel bir güvenlik tehditi oluşturmaktadır (European Commission, 2025, s. 4). Örneğin, sadece 2024 yılında Rusya askeri-endüstriyel üretim için bütçesinin %40'ını ve GSYİH'nın %9'unu harcamıştır (European Commission, 2025, s. 4). Böyle bir konjonktürde, Rapor 'Avrupa'nın yeniden silahlanması için zamanın geldiğini' söyler (European Commission, 2025, s. 3). 2030 yılına kadar daha güçlü ve dirençli bir endüstriyel savunma altyapısı, teknolojik yenilikler için güçlü bir ekosistem, güçlü bir tedarik zinciri ve stratejik ortaklarla işbirliğini geliştirme yollarının yaratılmasını önerir (European Commission, 2025, s. 3).

Gerçekten de Haziran 2025'te NATO Genel Sekreteri Mark Rutte Rusya'dan gelebilecek olası tehditin arttığına dikkat çekmiş ve NATO'nun Transatlantik güvenliği için önemini vurgulamıştır (Guardian, 2025a). Mark Rutte açıklamasında:

> 'Küresel güvenlik alanındaki tehditler ne Avrupa'nın ne de Kuzey Amerika'nın tek başına çözüm üretebileceği bir seviyede değildir. Kuzey Amerika ve Avrupa'nın güvenliği söz konusu olduğunda NATO'dan başka alternatif yoktur. Avrupa'nın, Sam Amca'nın arkalarında olduğunu bilmesine, A.B.D.'nin ise Avrupa'daki NATO müttefiklerinin gerektiği durumda herhangi bir kısıtlama veya kapasite eksikliği olmadan sorumluluk alacaklarını bilmeye ihtiyacı vardır' (Guardian, 2025a).

Bu açıklamaların ardından Lahey Zirvesi'nde NATO ülkeleri güvenlik harcamalarının GSYİH'nın %5'i düzeyine çıkarmaya karar vermişlerdir (NATO, 2025).

Bir grup yazara göre A.B. Ukrayna Savaşı sırasında karar alma mekanizmalarını kuvvetlendirmiş, kriz sırasında hızlı hareket etmiş ve sonunda dış politikada etkin bir aktör olabilmiştir (ör. Hakansson, 2024; Riddervold ve Rieker, 2024). Örneğin, A.B. Rusya'ya karşı yaptırımları hızlıca uygulamaya başlamış, Ukrayna'ya silah teslimatını koordine etmiş, insani yardım paketleri hazırlamış, sınırlarını Ukrayna'lı mültecilere açmış ve Ukrayna ile Aralık 2023'ten sonra katılım müzakerelerini başlatmıştır (Riddervold & Rieker, 2024, s. 498). Ukrayna Savaşı A.B.'nin güvenlik ve savunma alanında bir aktör olması için çok önemli bir itici faktör olmuş ve özellikle Avrupa Komisyonu bu süreçte jeopolitik bir aktör olarak davranmıştır (Hakansson, 2024, s. 25). Avrupa Komisyonu Başkanı von der Leyen'e atıfla 'Avrupa güvenlik ve savunma

politikası son altı günde, geçtiğimiz yirmi yıldan daha fazla ilerlemiştir. Bu Birlik için tarihi bir dönüm noktasıdır' (European Commission, 2022).

Bir diğer grup yazara göre ise Ukrayna savaşı A.B.D. ve A.B. arasındaki stratejik ortaklığı kuvvetlendirmiştir (ör. Anghel & Jones, 2024; Cladi, 2025). Buna göre Soğuk Savaş'ın ardından A.B.D. ve A.B. ortak bir amaç tanımlamakta zorlanmışlar ve 11 Eylül 2001 saldırılarının ardından kabul edilen 'teröre karşı küresel savaş' stratejisi ile öncelikleri ayrışmaya başlamıştır (Anghel & Jones, 2024, s. 509). A.B. daha fazla stratejik özerklik kazanmaya çalışırken, A.B.D. Batı Bloğu'ndan vazgeçebileceğinin sinyallerini vermiştir (Anghel & Jones, 2024, s. 510). O kadar ki Fransa Başkanı Emmanuel Macron Kasım 2019'da NATO'nun beyin ölümünün gerçekleştiğini söyleyecektir (Guardian, 2019). Bu görüşe göre Ukrayna savaşı ardından A.B.D. ve A.B. tekrar ortak bir tehdite karşı stratejik ortak olarak birleşmişlerdir.

Gerçekten de Soğuk Savaş sonrası dönemde A.B. Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın gelişmesinde atılan hemen hemen tüm resmi adımlarda Transatlantik ortaklığının önemini vurgulamış ve NATO'nun Avrupa ayağını kuvvetlendirmenin hedeflendiğinin altını çizmiştir. Örneğin, 2024 Savunma Sanayi Stratejisi'nde güvenlik ve savunma alanında daha güçlü bir A.B.'nin küresel ve Transatlantik güvenliğini sağlamak için önemli olduğunun ve NATO'yu tamamlayıcı bir niteliği olduğunun altı çizilmiştir (European Commission, 2024, s. 2). A.B. hem NATO'nun önemini hem de A.B.'nin uluslararası barış ve güvenliği sağlarken NATO içindeki yük paylaşımı konusunda daha etkin bir rol alması gerekliliğini vurgulamıştır (European Union, 2022, s. 5).

Eleştirel yazın ise daha ziyade Ukrayna'daki vekalet savaşının önemli sonuçlarından birinin A.B.D.'nin Avrupa'da jeopolitik hegemonyasının güçlenmesi olduğunu vurgular. A.B.D., Doğu Avrupa'da askeri tatbikatlar yapmaktadır ve Karadeniz ve Akdeniz'de NATO savaş gemileri konuşlandırılmış durumdadır (Cafruny & Fouskas, 2024, s. 4). Ukrayna savaşı A.B. ekonomisinin lokomotifi olarak kabul edilen Alman endüstrisini olumsuz etkilemiş ve A.B.'nin birlik olarak hareket edemediğini gözler önüne sermiştir (Cafruny & Fouskas, 2024, s. 16). Rusya'nın enerji firmalarına uygulanan ambargodan A.B.D.'nin petrol ve gaz firmaları faydalanmıştır (Cafruny & Fouskas, 2024, s. 7). Ukrayna Savaşı A.B.'nin A.B.D.'ye ekonomik ve jeopolitik bağımlılığını arttırırken, Avrupa içindeki Fransa-Almanya ve Doğu-Batı Avrupa arasındaki bölünmeleri de pekiştirmiştir (Cafruny & Fouskas, 2024, s. 5). Bu gözlemden yola çıkarak Cafruny ve Fouskas şu yorumu yapar: '1990'larda Bill Clinton, "Avrupa'nın NATO içinde ayrılabilir ama ayrı olmayan bir savunma kimliği olabilir" demişti. Bugün ise Avrupa'nın ayrılabilir bir savunma kimliğinin olduğunu söylemek bile zordur' (Cafruny & Fouskas, 2024, s. 5).

5. Avrupa Sermaye Temsilcileri ve A.B.D. ile Küresel Rekabet?

A.B. ve A.B.D. arasında mallar ve hizmetlerin ticaretini kolaylaştırmak, yatırımları geliştirmek, anlaşmazlıkların çözümlenmesi gibi konuları da kapsayan ve dünyanın en büyük serbest ticaret bölgesini kurmayı hedefleyen Transatlantik Ticaret ve Yatırım Anlaşması (TTIP) için ikili görüşmeler 2013 yılında başlamış ancak 2018'de Donald Trump yönetimi tarafından askıya alınmıştır. Aslında Donald Trump özellikle Ocak 2025'te başlayan ikinci döneminde popüler siyasi slogan ile Amerika'yı Yeniden Harika Hale Getir (MAGA – Make America Great Again) politikasını öncelemiştir. Örneğin, Donald Trump, 2 Nisan 2025'i 'Özgürleşme Günü' (Liberation Day) ilan etmiş ve gümrük vergilerinde A.B.D.'den karşılıksız olarak düşük gümrük tarifesi uygulayan ülkelerden yaratılan refahın geri alınacağını duyurmuştur. A.B.D.'nin TTIP görüşmelerinden çekilmesi, demir ve çelik için uyguladığı gümrük tarifeleri, İran nükleer anlaşması ve Paris İklim Anlaşması'ndan çekilmesi gibi tek taraflı politikalarının stratejik ortaklığı zorladığı yorumlarına neden olmaktadır.

Avrupa sermaye temsilcileri günümüz jeopolitik konjonktürünü kurallara dayalı bir düzenin aksine, jeopolitik belirsizlikler ve güç ilişkilerinin hakim olduğu ve A.B.'nin ortakları ile 'işlevsel' (transactional) ilişkiler kurduğu bir sistem olarak tanımlar (BusinessEurope, 2025b). Avrupa sermaye temsilcileri A.B. ekonomisinin rekabet gücüne odaklandığı raporunda A.B.'nin dış yatırımlar ve küresel üretimde Çin ve A.B.D.'ye göre geride kaldığını tespit eder (BusinessEurope, 2025d). A.B.D.'nin son yıllardaki büyüme oranları ve dijital sektördeki teknolojik yenilikleri, Çin'in endüstriyel büyüme kapasitesi ve küresel tedarik zincirindeki stratejik konumuna atıf yaparak, Avrupa ekonomilerinin bu rekabette geriye düştüğünün altını çizer (BusinessEurope, 2025d, s. 3).

Günümüz konjonktüründe Avrupa sermayesinin öncelikli hedefi hukukun üstünlüğü, çok taraflı kurumlar ve serbest ticarete dayanan uluslararası sistemin tekrar inşasıdır (ERT, 2022, s. 1). Avrupa sermayesi serbest ticaretten A.B. ekonomilerinin kazancını istatistiksel olarak göstermekte ve sistemsel krizi kurumsal reformlar ile çözmeyi savunmaktadır. BusinessEurope, A.B.'deki GSYİH'nın %22'sinin ticarete dayandığını ve en önemli ortağın A.B.D. olduğunun altını çizer (BusinessEurope, 2025e, s. 3). Yukarıda sözü geçen A.B.D.'nin uygulamaya aldığı yeni gümrük tarifelerini ise 'tehdit' olarak tanımlar (BusinessEurope 2025c, s. 7). Avrupa sermaye temsilcileri için uzun vadede Transatlantik düzleminde ticaret ve yatırım anlaşmasının imzalanması sadece işbirliğinin güçlenmesi ve istihdam yaratılması için değil, aynı zamanda istikrar ve güvenlik için de önemlidir (BusinessEurope, 2025c, s. 4). Avrupa

sermaye temsilcileri kurallara dayalı uluslararası ticaret rejiminin tekrar inşası için A.B.D. ile ortak hareket edilmesi gerektiğini savunur (ERT, 2024). A.B. Temmuz 2025'te A.B.D.'yi anlaşma zeminine ikna etmiş ve 'Karşılıklı, Adil ve Dengeli bir Ticaret Anlaşması' imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre A.B.D., A.B. pazarı menşeli tüm mallara %15 gümrük uygulamayı taahhüt etmektedir (Guardian, 2025b). A.B.D. demirde %50'lik gümrük uygulamaya devam edecektir (Guardian, 2025b). A.B. ise bunun karşılığında A.B.D.'den $750 milyarlık enerji satın almayı ve $600 milyar yatırım yapmayı taahhüt etmektedir (Guardian, 2025b).

Avrupa sermayesi temsilcileri Rusya'nın Ukrayna'yı işgali, Transatlantik ilişkilerin istikrarsızlaşması ve Donald Trump yönetiminin Avrupa güvenliğini sağlama konusunda daha az sorumluluk almak istemesi gibi nedenlerle Avrupa savunma sanayinin daha önem kazandığını vurgular (BusinessEurope, 2025e, s. 23). BusinessEurope, Ukrayna ile imzalanan AB-Ukrayna Ortaklık Anlaşması'nı ve Ukrayna'nın adaylık statüsüne tam destek verir (BusinessEurope, 2024, s. 7). Adaylık sürecine ek olarak A.B.-Ukrayna arasında kurulan Derin ve Kapsamlı Serbest Ticaret Alanı'nın (Deep and Comprehensive Free Trade Area) geliştirilmesini Ukrayna'nın hem A.B.'ye üyeliği hem de küresel tedarik zincirine dahil olması anlamında desteklediğini açıklar (BusinessEurope, 2024, s. 7).

Sonuç

Makale, A.B.'nin liberal uluslararası sistem içindeki konumu ve A.B.D. ile küresel rekabet içindeki pozisyonunu tarihsel olarak devamlılık ve değişim noktasında tartışmayı amaçlamıştır. Konuyu Soğuk Savaş, Soğuk Savaş sonrası dönem ve Büyük Duraklama sonrası güncel dönem olmak üzere üç ayrı tarihsel dönemde incelemiştir. Soğuk Savaş döneminde A.B.D. ve A.B. arasındaki 'stratejik ortaklığın' temel unsurları A.B.D.'nin savaş sonrası Avrupa'nın yeniden yapılanmasını desteklemesi, NATO şemsiyesi altında Avrupa güvenliğinin sağlanması ve Sovyetler Birliği'nin çevrelenmesidir. A.E.T. ülkeleri Soğuk Savaş konjonktüründe 'stratejik ortak' olarak çok taraflı liberal uluslararası sistemin kurumlarına dahil olmuşlardır. Bu dönem Sovyetler Birliği tehditi Batı Bloğu ülkeleri arasında disipline edici bir etkisi olmuş, Avrupa'daki gelişmiş kapitalist ülkeler özerk politikalar geliştirmek yerine uluslararası üretim ağına katılarak ticarette ekonomik avantajlar sağlamışlardır. Ancak Bretton Woods sisteminin krize girmesi ve Soğuk Savaş'ta yumuşama dönemi ile birlikte 1970'lerde A.E.T.'nin tek para birimi ve siyasi entegrasyon konularında daha özerk adımlar attığını tespit etmek de doğru olacaktır.

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte eski A.E.T ülkeleri 1993 Maastricht Anlaşması ile entegrasyonun adını A.B. olarak değiştirecek ve uluslararası ekonomik ve siyasi bir aktör olma yolunda adımlar atacaklardır. Tek para birimi ile uluslararası pazarlarda rezerv para birimi olarak doların üstünlüğüne karşı rekabet edebilecekleri bir politika aracı geliştirirken, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası ile uluslararası siyasi bir aktör olma yolunda kurumsal bir altyapı hazırlamışlardır. Bu dönemde A.B.'nin gücünün niteliği konusunda 'normatif güç' argümanı sıklıkla dile getirilmiştir. A.B.'nin ordusunun olmaması ve dış politikada değerler ve normları öncelemesi nedeniyle A.B.'nin farklı bir uluslararası gücü temsil ettiği tartışılmıştır. Bu makalede ise bu yaklaşım ekonomi ve siyaseti birbirinden ayrı analiz ettiği noktasında eleştirilmiştir. A.B. uluslararası bir aktör olarak 'normatif güç' olarak tanımlanmış, A.B.'nin kapitalizmin çeper ülkeleri ile kurduğu eşitsiz ekonomik ilişkiler göz ardı edilmiştir. Bu noktada emperyalizm sadece askeri güce indirgenmiş, ekonomik eşitsizlikler temelindeki hiyerarşik yapıdan bağımsız düşünülmüştür.

Makalede son tarihsel alt bölümde ise 2008 Büyük Duraklama sonrası finansallaşmaya dayanan kapitalist birikim modelinin krizinden bahsedilmiş ve A.B. entegrasyonunun çelişkileri özetlenmiştir. Alt ve orta sınıfların sosyo-ekonomik durumlarını iyileştirecek alternatif bir siyasetin yokluğunda 'korku siyasetine' dayanan günümüz popülist siyaseti içinde uluslararası oydaşıya dayanan çok taraflı uluslararası liberal sistemin yeniden inşası zor gözükmektedir. A.B. 2008 krizinden sonra aşırı sağın yükselişi ve liberal demokratik rejimlerin krizi, modern tarım paradigmasındaki kriz, ekolojik kriz ve göç krizi gibi çoklu bir kriz döneminden geçmektedir. Böyle bir konjonktürde A.B. uluslararası liberal sistemin tekrar kurallara dayalı bir düzlemde inşa edilmesini vurgularken, A.B.D.'nin ise liberal uluslararası sistemin yükünün taşınması konusunda A.B.'den daha fazla sorumluluk beklediğinin altı çizilmiştir.

Makalede böyle bir konjonktürde ekonomik düzlemde A.B.'nin küresel rekabet içindeki konumu özellikle üç kategoride tartışılmıştır: küresel GSYİH içinde A.B. ekonomisinin payı, iç ve dış yabancı yatırım stoklarının oranı, ve küresel piyasalarda döviz rezervi bileşimi. Makalede, her ne kadar küresel piyasalardaki stoklar içinde A.B.'nin iç ve dış yabancı yatırım stokları en yüksek olsa da, A.B. ekonomisinin dünya ölçeğindeki ekonomik payının küçüldüğü ve Avro'nun rezerv para birimi olarak A.B.D. dolarının çok gerisinde seyrettiği tespit edilmiştir. Bu anlamda makalede A.B.'nin A.B.D. merkezli uluslararası liberal sisteme entegre olduğu ve A.B.D.'nin özellikle döviz rezervi ve GSYİH anlamında üstünlüğünün devam ettiği tespit edilmiştir.

Siyasi düzlemde ise A.B. özellikle Ukrayna'nın işgalinden sonra uluslararası sisteme güç siyasetinin hakim olduğunu ve A.B.'nin stratejik

özerkliğinin geliştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Uluslararası düzlemdeki çoklu güvenlik tehditleri ve Rusya'nın yayılmacılığı nedeniyle Savunma Sanayi Stratejisi'ni kabul etmiş ve NATO üyeleri Lahey Zirvesi ile savunma harcamalarını GSYİH'nin %5'i düzeyine çıkarmaya karar vermişlerdir. Her ne kadar A.B. ülkeleri askeri harcamaları arttırıp, savunma sanayi tedariğinde entegrasyonu önceleseler de, siyasi düzlemde A.B.D.'nin hegemonyasının devamlılığını tespit etmek doğru olacaktır. Avrupa sermaye temsilcileri ise kurallara dayalı bir uluslararası ticaret rejiminin tekrar inşasını stratejik bir hedef olarak tanımlarken, A.B.D. ile ortaklığın bunun ayrılmaz bir parçası olduğunu vurgulamışlardır. Sonuç olarak, makalede tek para birimi, artan savunma harcamaları ve savunma sanayide entegrasyon gibi gelişmelere atıfla A.B.'nin stratejik özerkliği konusunda daha fazla alan açıldığı ve bu anlamda değişimden bahsetmenin olası olduğu vurgulanmıştır. Ancak, A.B.'nin alternatif bir yapıya referansının bulunmadığı, ekonomik olarak diğer güçlerle karşılaştırıldığında ekonomik gücünün olumsuz seyrettiği ve A.B.D. liderliğinde uluslararası liberal sistemin çeşitli reformlar aracılığıyla tekrar inşasına dair atfının öncelendiği tartışılmıştır. Bu anlamda stratejik ortaklık temelinde devamlılık unsurunun daha ağır bastığını gözlemlemek olasıdır.

Etik bildirim: sbfdergi@politics.ankara.edu.tr

Benzerlik denetimi: Tamamlandı.

Çıkar çatışması beyanı: Yazar(lar) bir çıkar çatışması beyanında bulunmamıştır.

Kaynakça

Albo, G., & Fanelli, C. (2014). *Austerity against democracy: An authoritarian phase of neoliberalism?* Socialist Project. https://socialistproject.ca/pamphlets/austerity-democracy-authoritarian-phase-neoliberalism/

Anghel, V., & Jones, E. (2024). The transatlantic relationship and the Russia–Ukraine war. *Political Science Quarterly, 139*(4), 509–528. https://doi.org/10.1093/psquar/qqae051

Becker, J., & Jäger, J. (2010). Development trajectories in the crisis in Europe. *Debatte: Journal of Contemporary Central and Eastern Europe, 18*(1), 5–27. https://doi.org/10.1080/09651561003732488

Bieler, A. (2000). *Globalisation and enlargement of the European Union: Austrian and Swedish social forces in the struggle over membership*. Routledge.

Bieling, H.-J., Jäger, J., & Ryner, M. (2016). Regulation theory and the political economy of the European Union. *Journal of Common Market Studies, 54*(1), 53–69. https://doi.org/10.1111/jcms.12331

Bonefeld, W. (2015). European economic constitution and the transformation of democracy: On class and the state of law. *European Journal of International Relations, 21*(4), 867–886. https://doi.org/10.1177/1354066115570158

Bonefeld, W. (2017). Authoritarian liberalism: From Schmitt via ordoliberalism to the euro. *Critical Sociology, 43*(4–5), 747–761. https://doi.org/10.1177/0896920516662695

Boyer, R. (2000). The unanticipated fallout of European monetary union: The political and institutional deficits of the euro. In C. Crouch (Ed.), *After the euro: Shaping institutions for governance in the wake of European monetary union* (pp. 24–89). Oxford University Press.

Bretherton, C., & Vogler, J. (1999). *The European Union as a global actor*. Routledge.

BusinessEurope. (2024). *A proactive trade agenda for EU competitiveness: Priorities for the next political cycle*. https://www.businesseurope.eu/publications/a-proactive-trade-agenda-for-eu-competitiveness-priorities-for-the-next-political-cycle/

BusinessEurope. (2025a). *BusinessEurope welcomes the EU-US agreement averting tariff escalations*. https://www.businesseurope.eu/publications/businesseurope-welcomes-the-eu-u-s-agreement-averting-tariff-escalation/

BusinessEurope. (2025b). *BusinessEurope's views and priorities ahead of the EU-China summit: Letter to Ursula von der Leyen and Antonio Costa*. https://www.businesseurope.eu/wp-content/uploads/2025/07/2025-07-16-EU-China-Summit-letter-to-President-von-der-Leyen.pdf

BusinessEurope. (2025c). *EU-U.S. relations: Business views on the way forward*. https://www.businesseurope.eu/wp-content/uploads/2025/05/2025-05-12-EU-US-Relations-Business-Views-on-the-Way-Forward.pdf

BusinessEurope. (2025d). *EU in a new political cycle: Competitiveness as a true priority in a complex global context*. https://www.businesseurope.eu/wp-content/uploads/2025/03/Reform-Barometer-2025_DIGITAL_FINAL.pdf

BusinessEurope. (2025e). *Spring economic outlook: EU's modest growth insufficient to meet global challenges*. https://www.businesseurope.eu/wp-content/uploads/2025/06/2025-06-BusinessEurope-spring-economic-outlook.pdf

Cafruny, A. (2016). The transatlantic imperium after the global financial crisis: Atlanticism fractured or consolidated? In A. Cafruny, L. S. Talani, & G. P. Martin (Eds.), *Handbook of critical international political economy* (pp. 9–29). Palgrave Macmillan.

Cafruny, A., & Fouskas, V. K. (2024). Ukraine, Europe, and the re-routing of globalization. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies, 26*(1), 1–22. https://doi.org/10.1080/19448953.2023.2197635

Callinicos, A. (2009). *Imperialism and global political economy*. Polity.

Carnegie Endowment for International Peace. (2024). *Understanding the EU's new defense industrial strategy*. https://carnegieendowment.org/emissary/2024/03/understanding-the-eus-new-defense-industrial-strategy?lang=en

Cladi, L. (2025). Transatlantic solidarity in the shadow of the Russian-Ukrainian war: A neorealist explanation. *Defence Studies, 25*(4), 825–844. https://doi.org/10.1080/14702436.2025.2562974

Cox, R. W. (1987). *Production, power, and world order: Social forces in the making of history*. Columbia University Press.

Diez, T. (2005). Constructing the self and changing the others: Reconsidering 'normative power Europe'. *Millennium: Journal of International Studies, 33*(3), 613–636. https://doi.org/10.1177/03058298050330031701

Dinan, D. (2010). *Ever closer union: An introduction to European integration*. Lynne Rienner Publishers.

ERT. (2022). *Priorities to secure outcomes at the EU-U.S. Trade and Technology Council*. https://ert.eu/wp-content/uploads/2022/12/2022-12-05-ERT-Priorities-for-the-TTC.pdf

ERT. (2024). *ERT statement on the 6th ministerial meeting of the Trade & Technology Council*. https://ert.eu/documents/ert-statement-on-the-6th-ministerial-meeting-of-the-trade-technology-council/

European Commission. (2022). *Speech by President von der Leyen at the European Parliament plenary on the Russian aggression against Ukraine*. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ro/speech_22_1483

European Commission. (2024). *A new European industrial strategy: Achieving EU readiness through a responsive and resilient European defence industry*. https://defence-industry-space.ec.europa.eu/document/download/643c4a00-0da9-4768-83cd-a5628f5c3063_en?filename=EDIS%20Joint%20Communication.pdf

European Commission. (2025). *White paper for European defence – Readiness 2030*. https://commission.europa.eu/document/download/e6d5db69-e0ab-4bec-9dc0-3867b4373019_en?filename=White%20paper%20for%20European%20defence%20%E2%80%93%20Readiness%202030.pdf

European Union. (2022). *A strategic compass for security and defence*. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/strategic_compass_en3_web.pdf

Guardian. (2019, November 28). *Macron defends 'brain-dead NATO' remarks as summit approaches*. https://www.theguardian.com/world/2019/nov/28/macron-defends-brain-dead-nato-remarks-as-summit-approaches

Guardian. (2025a, March 26). *Now is not the time for the US or Europe to go it alone, warns NATO chief*. https://www.theguardian.com/world/2025/mar/26/now-is-not-the-time-for-the-us-or-europe-to-go-it-alone-warns-nato-chief

Guardian. (2025b, July 28). *EU-US tariffs: What is in the trade deal, what is not and who are the winners and losers?* https://www.theguardian.com/us-news/2025/jul/28/eu-us-trade-deal-tariffs-european-union-five-key-takeaways

Hamilton, D. S., & Quinlan, J. P. (2025). *The transatlantic economy 2025: Annual survey of jobs, trade and investment between the United States and Europe*. https://transatlantic.amchameu.eu/wp-content/uploads/2025/03/Transatlantic_Economy_2025.pdf

Hakansson, C. (2024). The Ukraine war and the emergence of the European Commission as a geopolitical actor. *Journal of European Integration, 46*(1), 25–45. https://doi.org/10.1080/07036337.2023.2239998

Held, D., & McGrew, A. (2000). *The global transformations reader: An introduction to the globalization debate*. Polity.

Hirst, P., & Thompson, G. (1996). *Globalization in question: The international economy and the possibilities of governance*. Polity.

International Monetary Fund. (2025). *COFER (Currency Composition of Foreign Exchange Reserves).* https://data.imf.org/en/Data-Explorer?datasetUrn=IMF.STA:COFER(7.0.0)

Kiely, R. (2010). *Rethinking imperialism*. Palgrave Macmillan.

Lapavitsas, C. (2009). Financialised capitalism: Crisis and financial expropriation. *Historical Materialism, 17*(2), 114–148. https://doi.org/10.1163/156920609X436153

Manners, I. (2002). Normative power Europe: A contradiction in terms? *Journal of Common Market Studies, 40*(2), 235–258. https://doi.org/10.1111/1468-5965.00353

Müller, J.-W. (2016). *What is populism?* University of Pennsylvania Press.

NATO. (2025). *NATO concludes historic summit in The Hague*. https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_236516.htm

Organisation for Economic Co-operation and Development. (2025). *Foreign direct investment stocks*. https://www.oecd.org/en/data/indicators/fdi-stocks.html

Patnaik, P. (1990). Whatever happened to imperialism. *Monthly Review, 42*(6), 1–6. https://doi.org/10.14452/MR-042-06-1990-10_1

Riddervold, M., & Rieker, P. (2024). Finally coming of age? EU foreign and security policy after Ukraine. *European Security, 33*(3), 497–516. https://doi.org/10.1080/09662839.2024.2376616

Scharpf, F. W. (1996). *A new social contract? Negative and positive integration in the political economy of European welfare states* (EUI Working Paper No. 96/44). European University Institute.

Scholte, J. A. (2005). *Globalization: A critical introduction*. Palgrave Macmillan.

Smith, K. E. (2003). *European Union foreign policy in a changing world*. Polity.

Van Apeldoorn, B. (2013). The European capitalist class and the crisis of its hegemonic project. In L. Panitch, G. Albo, & V. Chibber (Eds.), *Socialist Register 2014: Registering class* (pp. 189–206). Merlin Press.

Van der Pijl, K. (2019). A transnational class analysis of the current crisis. In B. Jessop & H. Overbeek (Eds.), *Transnational capital and class fractions: The Amsterdam School perspective reconsidered* (pp. 241–262). Routledge.

World Bank. (2025). *GDP growth (annual %).* https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2024&locations=EU-US&start=2007

Wood, E. M. (2003). *Empire of capital*. Verso.